

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA BILISH JARAYONLARINI RIVOJLANTIRISHDA O'YIN TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH USULLARI

*Mamadiyorova Sevinch Bobomurot qizi- magistratura talabasi
Toshkent shahridagi Pucheon universiteti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni bilim doirasini kengaytirishga e'tibor qaratiladi. O'yinlar hamda texnologik o'yin jarayonlarini qanday shakllantirish jarayonlari ko'rib chiqiladi. Bolalardagi ko'nikmalarni to'g'ri rivojlanishidagi ahamiyati tushuntiriladi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha yoshdagi o'yinlar, bilim va ko'nikmalar, bolalar, o'yin texnologiyalari, psixika.

Kirish

XXI – Asr texnologiya asrida yashar ekanmiz, hozirgi vaqtda zamonaviy jamiyat egasimiz. Hayot tarzimiz, yashash sharoitimiz, barchasi zamonga mos holatda yuritilmoqda. Jamiyatning rivojlanishi pedagogik yangiliklar, turli xil tajriba va tadqiqotlar natijalarini ko'rsata olish talab etiladi.

Maktabgacha ta'limda pedagogik texnologiya - bu zamonga ham nafas bo'lgan holatda bolalarga bilim va ko'nikmalar berishda yordamchi desak adashmagan bo'lamiz. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'quv jarayonlarini amalga oshirish uchun shakllar, uslub, usullar va texnologiyalardan o'quv jarayonining majmuasini aniqlaydigan pedagogik hamda psixologik yondashuvlar mahsuli hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida texnologik ta'lim foydalanish zarurati quyidagilarga bog'liq:

- Davlat talablari
- Ilk qadam
- Ota-onalar
- Bolalarning shaxsiy sifatlari

Ta'lim tashkilotlarining o'ziga hos majburiyatlari va chegaralaridan kelib chiqib, dars va mashg'ulotlar olib boriladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida esa aynan Davlat talablari hamda Ilk qadam qo'llanmalaridan foydalanishadi. Belgilangan qoidalar va tartib orqali bolalarga bilim va ko'nikmalar beriladi. Pedagogik texnologiyalarning ahamiyati shundaki:

- Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishidagi yutuqlarini baholaydi va uning yondashuvlarini aniqlaydi.
- Shaxsiy hamda tabaqalashtirilgan vazifalar uchun ko'nikmalar va sharoitlar yaratiladi

Maktabgacha yosh davri – bu bolaning eng fundamental davri hisoblanadi. Asosan o'rganilishi, ko'nikmalar olishi, rivojlanish qobiliyatlari, nutqining to'g'ri ekanligi ijtimoiy kompetentsiyasi shakllanadigan o'ziga xos hal qiluvchi davr deb aytish mumkin. Bu davrda bolaga o'rgatiladigan mashg'ulot, darsliklardan tashqari o'yin ko'nikmalarining to'g'ri shakllanishini ham o'z ichiga oladi. Eng muhimi esa bu “sinab ko'rish” desak adashmaymiz. Sababi bu o'yinni bola o'ynolmaydi, bu o'yin to'g'ri kelmaydi emas aksincha sinab ko'ramiz degan maqsad bilan pedagog bolalarni o'yinga qiziqta olishi lozim. Bajarilayotgan mashg'ulot orqali bolaga motivatsiya bera olish, uni qiziqтира olish, ijodkorligini shakllanishiga yordam beradigan o'yinlardan foydalanish lozim. O'yinning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati quyidagicha bo'lishi lozim:

- O'yin faoliyatining metodologiyasini bilish
- Tarbiyachining o'yin turlarini bilishi va kasbiy mahorat
- Bolalarning yoshi va mahoratlarini hisobga olgan holatda o'yin tanlash
- Qiziqishlari ham e'tibor berish
- Nazorat va kuzatish

Esdan chiqarmaslik kerakki: o'yin texnologiyasining asosiy maqsadi maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatining shartlariga va bolalarning rivojlanish darajasiga qarab, faoliyat malaka va ko'nikmalarni to'laqonli shakllantirishga asos qaratish. Shu sababli ham pedagog tarbiyachiga qo'yiladigan talablar va mas'uliyat katta desak adashmaymiz. Negaki kelajagimiz poydevori bo'lib o'sayotgan bolalarni tarbiyasi aynan pedagog tarbiyachilarning zimmasida shakllanmoqda. Bizning fikrimizcha bolaning 10 soatdan oshiq vaqti maktabgacha ta'lim tashkilotida bo'lsa, qolgan yarmidan ko'pi esa asosan ota-ona va oila davrasida bo'ladi. Shu sababli bolaning rivojlanishi, o'sib ulg'ayishi hamda ta'lim va tarbiyasi, xulq-atvori ham aynan shu ikki maskanda olinadi desak adashmaymiz. Bolalar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'z tengdoshlari orasida o'ynashlari mumkin, lekin uyda esa ukasi yoki singillari bilan vaqt o'tkazishiga to'g'ri keladi. G'iyosiddin Yusufning Tarbiyachi nomli kitobida aytganidek “ Bolalar o'zi tengi bolalar bilan ko'proq muloqot qilishiga imkon bering, Ko'chaga chiqib qo'shni bolalar bilan o'ynasin yoki biror to'garak, sportga bering. Faqat atrofida yaxshi bolalar bo'lishiga e'tibor qarating. Yoshligidan yaxshilarga yondashib ulg'aysin. Bolani o'z tengdoshlari bilan birga bo'lishi dunyoqarashi kengayishi, aqliy rivojlanishiga sabab bo'ladi. Ota-onasi bilan tengdoshlari bilan birga gaplashgandek gaplashib fikr yurita olmaydiku deb takidlagan ekanlar. Bizning fikrimizcha bu fikrlar to'g'ri va maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz.

O'z amaliyotimdan kelib chiqib aytadigan bo'lsam maktabgacha ta'lim tashkilotlarida asosan didaktik o'yin turlaridan foydalaniladi. Sababi bolaning aqliy faoliyatiga ta'sir etadigan uni rivojlantirishda yordam beradigan faoliyat turlari bilan shug'ullaniladi. Jumladan:

Juftini top

- Shakllarni to'g'ri joylashtirish
- Misollarn yechgan holatda rasmni bezatish
- Sensor motorikani rivojlantirish
- Mayda motorikani rivojlantirish
- Koptoklar bilan ishlash
- Hayvonlar va jonzotlarning taomlanishlari
- Loy bilan ishlash
- Rasmlarni joylashtirish orqali rang, hajm, raqam va tillarni o'rganish
- Mantiqiy fikrlash

Bularning barchasi maktabgacha ta'lim tashkilotida qo'llaniladi balkim bundan ham ko'p bo'lishi mumkin. Bu vazifa va o'yinlar bolalarni aqliy va psixologik savodxonligini shakllantirishga yordam beradi. Bundan tashqari esa bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun yordam beradi. G'iyosiddin Yusufning Tarbiyachi nomli kitobida aytganidek: Bolaning shaxsiyati va qobiliyati faqat o'zi qiziqqan va xoxlagan faoliyat bilan shug'ullanishida rivojlanadi. Uning qiziqishlarini ham hisobga oling. Siz farzandingizni ingliz tilini o'rganish uchun qo'shimcha to'garakka berdingiz, balki unda xotira yaxshi ekanligi sababli til o'rganishga qobiliyati bordir. Lekin farzandingiz sport yoki san'at turiga qiziqadi. Mayli borsin, o'zini sinab ko'rsin. Borgani bilan hamma bola ham istagan ishini qila oladi degani emas axr. Faqatgina xoxishi uchun, uning istaklarini yo'q qilmaslik uchun qiziqqan yo'nalishiga yuboring.

Bunda ikki xil natija bo'lishi mumkin:

1. Farzandingiz biroz muddat o'tgandan so'ng unga sport yoki san'at emas, aynan til o'rganish kerak ekanligini tushunib yetadi.
2. Bo'lishi mumkin sport yoki san'atda siz kutmagan yuqori natijalarga erishib, sizni hayron qoldiradi.

Muhimi, farzandingizning qobiliyatlarini rivojlantirish emasmi. Shu sababli bolaning qiziqishi birinchi o'rinda turadi. Aynan tayyorlov guruhlardagi bolalar,

4

erta tongdan bog'chaga kelgan vaqtlarida hammasi ham bir o'yin o'ynamaydi. Ayrimlari yozishni istashadi, ayrimlari lego va boshqa turdagi o'yinlarni o'ynashadi, ba'zilari esa matematikaga aloqador, shakllar, rang va shunga o'xshash o'yinlar bilan shug'ullanishni istashadi.

Ota-onalarning hammasi ham bolalarga bir xil ta'lim-tarbiya bermaydi. Barcha ota-ona individual hisoblanadi. Bir bolaga to'g'ri kelgan bilim ko'nikmalarni ikkinchi bola to'g'ri va tez qabul qilmasligi mumkin. Ba'zi ota-onalar esa ishlashi sababli charchagan bo'lishadi va uy yumushlaridan ortiq bolalariga vaqt ajrata olishmaydi. Tarbiyachi bo'g'chada o'rgatyabdiku hozir jim o'tirsin degan fikr bilan bolaga

televizor ko'rib o'tir yoki telefonimni olginda jim bo'l ishlarimi qilib olishim kerak degan so'zlar bilan farzandini o'zidan yiroqlashtiradi. Bola esa ko'rishi mumkin albatta televizor, telefonda o'yin ham o'ynashi mumkin. Lekin shunday savollar uyg'onadi:

- Qanaqa o'yinlar o'ynaydi?
- Qanday videoro'liklar ko'radi?
- Bu bolaning psixologik jihatdan rivojlanishiga qanday ta'sir o'tkazadi?
- Bolani aqliy rivojlanishi uchun qanday foydasi bor ?

Bolaning sog'lom rivojlanishida oilaviy munosabatlarni to'g'ri shakllantirish lozim. Sababi qachonki oilada muhit so'g'lom bo'lsa , shundagina bola erkin fikrlay oladi. Bolaning rivojlanishiga e'tibor qaratadigan bo'lsak : mobile telefon , planshetlar, kompyuter bilan shug'ullanishi uchun sharoitlarni yaratib berishgani sababli bolalarda faqatgina elektromobillarga o'rganish hissi kuchayib qolgan. Hattoki 2-3 yosh bolalar ham qo'lida telefon bilan o'yin o'ynab o'tirishadi. Albatta foydalanish mumkin biroq rivojlantiruvchi darslik va vazifalar bo'lsa maqsadga muvofiq bo'ladi deb o'ylaymiz. Hozirgi vaqtda barchamizga ma'lumki bolalarimiz uchun foydali elektron darsliklar ko'payib ketgan. Shu bois ham bolalarni qiziqishlariga e'tiborni qaratgan holda bemalol mobil telefon va planshetlardan foydalanishiga ruxsat berishimiz mumkin. Bola maktabagacha ta'lim tashkilotida elektromobillarsiz shug'ullanadigan bo'lsa, uyda esa albatta televizor ko'rishi va telefon va planshetlarda foydalanishi mumkin. Maslahat bergan bo'lar edim: ayniqsa hozirgi kunda mashxur bo'lgan "Qalan.uz" saytida bolalarning

Qalan Matematikadan interfaol onlayn portal +998 (55) 510 90 90 uzbecha

RO'YXATDAN O'TISH

Ismingiz

Familiyangiz

+998

Parol

Parolni takrorlang

O'quvchiman O'qituvchiman

RO'YXATDAN O'TISH

rivojlanishlari uchun matematik darsliklar yo'lga qo'yilgan. Bu platforma esa bolaga ummuman zarari yo'q , faqatgina bolaning matematik salohiyatini yaxshilaydi hamda bolaning o'zi individual shug'ullanadi. Har bir to'g'ri bajargan vazifasi uchun ushbu platforma bolalarga pul to'laydi. Bunda esa bola qiziqishni boshlaydi. Oilaviy vaziyatda bo'lishi mumkin bu ishni qilsang senga pul beraman deyishadi. Bola bu platforma orqali esa dars qilish uchun qiziqadi sababi bola ham o'qib-o'rganayabdi ham qo'shimcha haq olib ishlayabdi. Bu ham hozirgi kundan olib qaraydigan bo'lsak

o'zini-o'zi taminlash deb takidlash mumkin. Vazifalarni esa platformaning o'zi tekshiradi. Xatoliklar bo'lsa bola keying qismga o'tmaydi to'g'ri bajarib, ushbu darslikni mukammal o'rganmagunigacha darslar takrorlanaveradi. Biroq bolalarimizning ko'z qobiliyatini pasaytirishi ham ehtimoldan holi emas. Biroq hozirgi texnologiya asrida yashar ekanmiz bundan to'g'ri maqsadda foydalanish har birimizning vazifamiz.

Ammo har qanday texnologik ta'limot talabga javob berishi lozim:

- Texnologik diagramma

6

- Ilmiy asos
- Muvofiqlik
- Boshqaruv qobiliyati
- Smaradorlik
- Qayta ishlab chiqish

O'yin pedagogik texnologiyasi o'yinning asosiy xususiyati aniq belgilangan o'quv maqsadi va unga mos keladigan pedagogic natijalar bo'lib, ular ta'limiy va kognitiv yo'nalish bo'lishi tavsiflanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak texnologik ta'lim tizimi yangicha metodika va ishlanmalarga boy bo'lgan tizim hisoblanadi. Bu tizim orqali bolalar texnologiyalar bilan ham nafas bo'lgan holatda tarbiyalanadi. Bugungi kunda ham yosh avlod texnologiyalarga qiziqishini inobatga olgan holatda tizimni rejalashtirish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz. Shu sababli ham bu tizimni bola qiziquvchanlik bilan o'rganadi. Ushbu ta'lim tizimi bolaalrga nazariy hamda amaliy ko'nikmalarni samarali tarzda o'rganishlariga imkon beradi. O'yin va maktabgacha ta'limdagi didaktik mashg'ulotlar jarayonida bolalarning aql idroki, xotira va tafakkuri o'sadi. Bular o'z navbatida, bolaning maktabda o'qiy olishi uchun psixologik zamin tayyorlaydi. Bunday zaminni tayyorlash va mustahkamlashda, albatta oilada hamda bolalar maktabgacha ta'lim muassasasida olib borilgan ta'lim tarbiya ishlari hal qiluvchi ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- G'iyosiddin Yusuf - Tarbiyachi?
- Veysi Cheri Jerrahpasha – Munosib ota0ona bo'lmoq – saodat
- Xadicha Kubro Tongar – Farzand tarbiyasidagi yuz mo'jizaviy yechim

Foydalanilgan Internet saytlar:

<https://arxiv.uz/uz/documents/slaydlar/tarix/maktabgacha-yoshdagi-bolalarda-bilish-jarayonlarini-rivojlantirishda-o-yin-texnologiyalardan-foydalanish>

<https://genderi.org/oyin-texnologiyalari-va-ularning-oziga-xosliklari-reja.html>